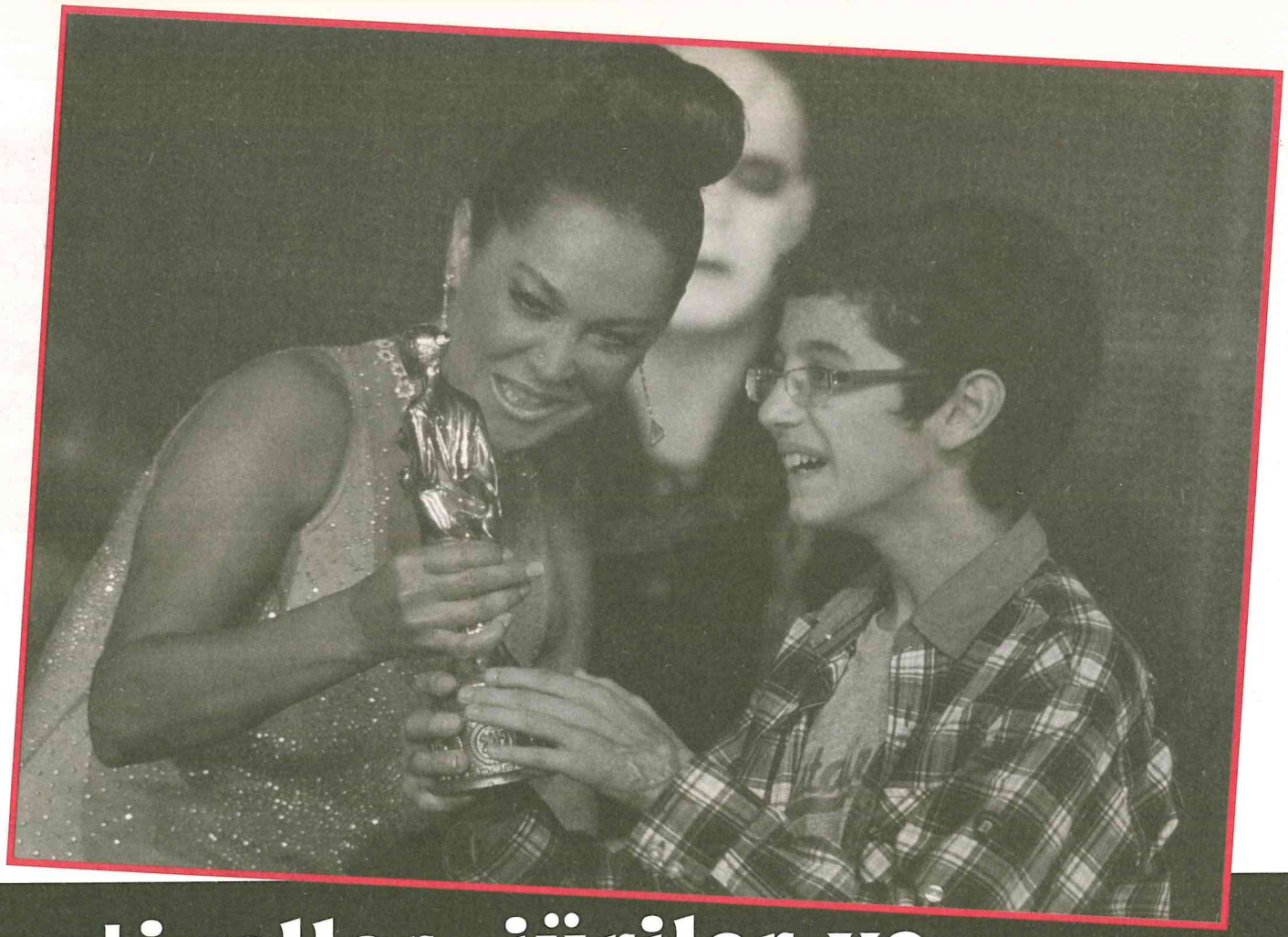

Festivaller, jüriler ve tartışmalar

Burçak EVREN
burcakevren2003@yahoo.com

Kuralları belli olmasa da bir festival geleneğimiz vardı, o da; jürilerin kararlarının tartışılmaz ve de tekzip edilmez olmasaydı. Ama son yıllarda bu geleneği bozduk, giderek festivalleri jürilerin verdiği kararlar açısından değerlendirip eleştirmeye ve de değerlendirmeye başladık. Ve böylece günümüzün festival geleneği jürilerin kararlarını eleştirmemek değil de, tam aksine eleştirmek oldu.

Bir festivalde yarışan filmleri on ayrı jüri değerlendirip karar verse, bu kararların tümü birbirinden farklı olur. Bu da çok doğaldır. Çünkü filmler sonuçta, jüri üyeleri ne denli nesnel olmaya çaba gösterseler de, sonuçta öznelliğin tutsaklığından da kurtulamazlar. Bu savı güçlendirmek ya da doğruluğunu bir ölçüde kanıtlamak için, bir rastlantı sonucu aynı yıl içinde Antalya Ankara ve İstanbul jürilerinde bulunduğumda, her jürinin aynı filmleri farklı şekilde değerlendirdiğini, bir festivalde büyük ödülü alan bir filmin diğer ikisinde sözü bile edilmediğine tanık olmuştum. Yani jürilerin oluşumu ya da jüride yer alan kişilerin bilgi, birikim, sinemayı değerlendiriş şekliyle dünya görüşleri kimi zaman benzer filmlerin değerlendirmesinde farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabiliyor. Bunu da doğal karşılamak gerekir.

Ama bir de madalyonun tersi var ki, sanırım bu da geleneğin bozulmasında önemli bir rol oynuyor. Acaba jüriler eskisi denli, titizlikle, saygın, işini bilir, kişilerden seçilip, değerlendirmelerini yalnızca sinemasal ölçütler

kullanarak mı yapıyor. Bu sorulara vereceğimiz yanıtlar, sanırım "jüriler eleştirilmez ya da jürilerin kararları tartışılmaz" geleneğinin bozulmasına ilişkin bizlere ip uçlarını da vermeye yetiyor. Olaya bir de bu pencereden bakıldığında, son yıllarda festivallerin jürileri üzerine yapılan tartışmaların da pek yersiz olduğunu söylemek mümkün olmuyor.

Buna örnek olarak son Antalya ve de Adana film festivallerini gösterebiliriz. Gerçi, çok söylendi, tartışıldı ve de çok yazılıp-çizildi ama bir kez daha anımsatmada yarar görüyoruz. Her iki festivalin jürisi de jüri oluşturma olgusuna ters bir şekilde yapılarak, adeta devşirme bir jüri tertibini ortaya koyuyordu. Eskilerin "derleme jürisi" ne yakınlık gösteren bu devşirme jürilerin en belirgin özelliği ise; birbirlerinden çok farklı, sinemasal birikimi-deneyimi tartışmaya açık popüler kişiliklerin ağırlıklı olmasından gelir. Derleme jürilerin özelliği ise, çeşitli sinema kuruluşlardan gelişi-güzel seçilmiş- ya da yönetimleri tarafından gönderilmiş, tayin edilmiş- üyelerin bir araya zorunlu olarak getirilmesinden gelir. Devşirme jürilerde olmayan bu "zorunluluk" derleme jürilerinde adeta olmazsa olmaz kurallardan biridir. Örneğin şimdilerde Oskara gönderilen Türk filmlerin seçilmesinde bu derleme jüriler hala geçerli bir jüri sistemi olarak kullanılmaktadır. (Oscar filmlerin seçilmesinde TRT'den bir memurun ya da belgeselcilerin işi ne?). Derleme jürilerin sektör ağırlıklı olmasına karşılık, devşirme jürilerde bu ağırlık yoktur, hatta en aza indirilerek sembolik bir nitelik almıştır. Ama buna karşılık devşirme jürilerin niteliği, en az derleme jüriler kadar, hatta onda daha fazla olumsuzluklar içermektedir.

En makul jüriler ise; isme göre çağrılan, saygınlığı ve sinema birikimi herkesçe kabul gören kişilerden oluşan jürilerdir. Bu jürilerde her üyenin mutlaka sinemacı olması da gerekmez. Diğer sanat-kültür alanlarında saygınlık kazanmış olması da yeterlidir. Ama sektörel tarafı dengeli olmak kaydıyla çoğunluğun sinemacılardan oluşması şarttır.

Festivaller kendi yapılarına göre bu üç tertipten birini seçerler. Festivalin ağırlığını filmlerden çok tartışmalara, popüler olgulara kaydırmayı amaçlayanlar devşirme jüri, belirli bir tavrı baştan almaya yönelenler derleme jürileri, gerçek değerlendirmelerin oluşmasını arzulayıp, popüler olguları dışlamak isteyenler ise isme göre jürileri tercih ederler.

Son iki festivalin, yani Adana ve Antalya'nın jüri kararlarıyla, bu kararlar sonucu çıkan tartışmalara bakıldığında her iki festivalin jürilerinin de baştan, bilinçli olarak oluşturulduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Adana Film Festivali'nin jürisi, tam anlamıyla derleme jürinin tüm özellikleri ve değerlendirme yöntemiyle tamı tamına örtüşüyor. Bu jürinin belli-belirsiz sektör ağırlıklı olması, kimi ödüllere yansıdığı gibi, kimi ödüllendirmemelerinin de nedenini ortaya koyuyor. Örneğin, bu jürinin Zeki Demirkubuz ve Yeşim Ustaoğlu'nun filmlerini görmemezlikten gelmesi, Zeki Demirkubuz'a verilen her iki ödülün de bölünmesi, müzik dalında bu ödüle layık bir filmin bulunmaması nedeniyle verilmemesi, kimi ideolojik nedenlerle kimi filmlerin değerlendirme dışında kalması vs. Bu jüri, sonuçlarıyla tartışma yaratan ama hiç de şaşırtmayan kararlarıyla tipik bir derleme jürinin tüm özelliklerini yansıtmıştı.

Antalya'nın devşirme jürisi ise, daha baştan amaçlanan hedefe ulaşan bir jüriydi. Filmleri izleme aşamasındaki çıkışlarıyla yaşanan tartışmaları ve de ödüllendirmesiyle de kendisinden beklenenleri yanıltmadı. Çünkü bu jürinin oluşturulması, baştan bu olguları hedefliyordu ve hedeflediğini de, festivalin yöneticilerini beklentilerini karşılarcasına gerçekleştirmenin üstesinden geldi.

Antalya jürisinin tartışmaya açık tüm yanlarını, baştan beri eleştiri oklarını üzerine çeken Hülya Avşar'ın kişiliğine inşa etmek de çok yanlıştır. Aslında, tartışmaların odağında olan Hülya Avşar, jürinin eleştiri tahtası değil, aksine bir kurbanı olarak bilinçli olarak seçilmiştir. Festivalle ilgili haberlerin neredeyse yüzde doksanının bu sanatçıyla ilgili olması; popülist tavra baştan beri karşı durduklarını iddia eden ve bu suçlamayı rakip festivallere gönderme yaparak kullanan, festival yöneticileriyle başkanının bir taktiği, dahası bilinçli bir seçimi sonucu olmuştur. Hülya Avşar'ın seçimi, sözleri, jürideki tutumu ve de kimi filmlere aldığı tavrı festivalin gündemde kalmasını sağlamış, ama ne yazık ki 49 yıllık Antalya'nın saygınlığından da bir çok şeyler yitirmesine neden olmuştur. Bu saygınlığın yitirilmesinde Hülya Avşar'ın hiçbir günahı olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü o, başkalarını popülist tavırla suçlayıp kendilerini popülist tavra tutsak eden yöneticilerin baş rol oyuncusu değil, aksine küçük bir figürü olmuştur.

Bu ve buna benzer örnekler verilip, kimi festivallerin son yıllarda oluşturduğu jürilere bakılıp verdiği kararlar göz önüne alındığında, jürilerin eleştirilmez olması geleneğinin değerini yitirmekte olduğu, giderek jürilerin de "bal" gibi eleştirilir olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ama jürilerin oluşumunu ve de kararlarını eleştirirken, bu jürilerin oluşumunu sağlayan birilerini de gözden kaçırmamız gerekir. Sanırım esas eleştirilecek olanlar da o gözden kaçırılmayan, her şeyi, filmlerin nitelikleri ve nesnel değerlendirmeleri yerine, popüler olgular üzerine inşa ederek birilerini kurban olarak kullananlar olduğunu da unutmamak gerekir.